

Zsolt Péter

Jogvédők, akiknek küldetéstudatuk van

Korábbi vendégeinknél is rendre keresgéljük-kérdeztük, sőt remélve tapogattuk, végeznek-e két dolgot: az egyik, hogy saját területüknek professzionális művelői, vagy csak műkedvelői, a másik, hogy területükön végeznek-e kontrolláló, ellenőrző tevékenységet, vagy csak szolgálják a hatalmat.

Megértőek voltunk, hiszen egy civil szervezet egyfelől lehet laikus és műkedvelő, másfelől játékosan belefeledkezhet abba, amit csinál, és nem kell, hogy figyeljen a politikára. Nem csalatkoztunk azonban abban, hogy a TASZ és a Transparency International megvalósítja a két áhított civil küldetést, a hatalom kontrollját és a professzionalitást.

A Transparency az átláthatóságért küzdve teszi mindezt, A TASZ pedig ezen túlmenően a betegjogok, a romák védelme, az újságírók, a drogosok stb. jogvédelmében igyekszik segíteni. Két liberális társaság, melyekre nyilván görbeszemmel néznek mindazok, akiknek az ideológiai alapállása más, és mondjuk a bűnözőt inkább büntetni szeretnék, mint a társadalomba visszavezetni. Ám annyi bizonyos, hogy bárki, aki bajba kerül, s olyan mélyen kiszolgáltatott állapotba, hogy erőforrásai elfogynak, akkor azért meg szokta találni ezeket a szervezeteket, függetlenül attól, hogy ideológiailag korábban mást gondolt, legyen ez a személy akár egy pszichiátriai beteg, vagy egy holocaust-tagadó.

Nehéz a közvéleménynek elfogadni, hogy egy drogosokat védő szervezet voltaképp nem a drogozást kívánja népszerűsíteni, ahogy a pszichiátriai szempontból kiszolgáltatott védelme sem egyenlő az örület kedvelésével, és pláne nem rajonganak a jogvédők a holocaust tagadókért, de elvi álláspontjukat igyekeznek követni, mely szerint a szólásszabadság szent, a közérdeket pedig az szolgálja, ha a közérdekű adatok nyilvánosak.

A professzionalitás nem csak abból adódik, hogy magasan képzett emberek dolgoznak náluk azon a területen, ahol tudományos képesítéseiket is szerezték, hanem ahogy stratégiatervet készítenek, kitalálják, hogy az adott helyen és országban mit szeretnének elérni. Ezen küldetéseik alá próbálják megszervezni napi tevékenységüket, biztosítva integritásukat, sérthetlenségüket. Cselekvéseik nem utólag nyernek igazolást, hanem előre.

Arról sajnos nem beszélgettünk velük, hogy e nagyfokú következetesség ellenére is mikor és hol követtek el tévedéseket, mit csinálnának másként, egy stratégiai cél érdekében mikor

tettek megalkuvó engedményeket. Tán nem is volt ilyen, vagy nem árulnák el, vagy esetleg a mai napig vitatják önmagukkal is, hogy valamit jól csináltak-e vagy sem.

Mindenekelőtt a közvetítés és a nyomásgyakorlás, mely minden civil szervezet tevékenységéhez hozzátartozhat, képezik azokat a területeket, ahol tévedni is lehet. Vendégeink a két jelenséget az alapján különböztették meg, hogy a közvetítés a társadalom felé történik, értékeiket propagálják, tájékoztatnak, érzékenyítenek (pl. a korrupcióval való kritikusság terén), tehát a célcsoport a társadalom, a módszer a kommunikáció, vagy a Transparency esetében az ifjúság tréning típusú fejtágítása, tehát az oktatás. A nyomásgyakorlás célcsoportja viszont a politikai hatalom, a döntéshozók. A lehetőségek itt is különböznek, mert az egyszerű törvénytervezeti véleményezéstől kezdve, a nemzetközi közvélemény figyelmének felhívásán keresztül, egészen a próbaperek indításáig tart.

Watchdog (örkutya) funkció

Többnyire olyan nonprofit szervezetekre, tevékenységekre használják ezt a jelzőt, amelyek a hatalomnak, a döntéshozóknak, a törvényességnek, az ilyen tevékenységeknek a társadalmi-közösségi ellenőrzését vállalják, végzik.

State capture (állam foglyul ejtése)

Az állam foglyává válhat szűk érdekcsoportoknak, azaz ilyenkor az egész állami apparátus ezen csoportérdek szolgálatába áll ahelyett, hogy a társadalmat szolgáltassa. A jogállamiság ilyenkor megroggyan, az állampolgárok elkeserednek vagy maguk is cinikussá válnak. Leginkább az oligarchák befolyását szokták itt emlegetni, de bármilyen más csoport is maga alá gyűrheti az államot.

Integritás (sérthetlenség)

Új, a legfejlettebb demokráciák felől érkező fogalom. Azt jelenti, hogy akár a köztisztviselők, akár a vállalati alkalmazottak, úgy végzik a munkájukat, hogy az illeszkedik a küldetésükhöz, mely pedig nyilvános, és társadalmilag is támogatott. Az integritás növelése az etikai nevelésen, oktatáson, az átláthatóság bevezetésén keresztül valósítható meg, olyan rendszereket hoznak létre, melyek csökkentik a korrupciós kockázatokat.

A Transparency igazgatóját már az elégedettséggel tölti el, ha olyan fogalmakat sikerül megismertetni, és elterjeszteni, mint a „state capture”. Kétségtelen, ha már valaminek nevet tudunk adni, akkor – ahogy a fenomenológusok mondanák – már meg is látjuk, és ha ez a valami negatív, akkor már azt is tudjuk, hogy küzdeni kell vele szemben. Hogy miként is, arra is van példamutatása ezeknek a szervezeteknek, de ahogy minden más civil szerveződés, az ő igazi erejük is csak az emberek támogatásával, mintáik átvételével valósulhat meg. A

maguk módján tehát ők is, akár a tanárok, vagy - talán még jobb hasonlat erre - a papok: igehirdetőik.

A papságot, az orvosokat, a tanárokat szoktuk megtisztelni azzal a jelzővel, hogy hivatásuk van. Szociológiai szempontból a hivatások azért csökkennek, mert az életutak kiszámíthatatlanná váltak, vagyis nem valószínű, hogy aki kormánytisztviselőként pályakezdő, az innen is megy nyugdíjba, a mérnök végzettségű viszont lehet mindig emberekkel foglalkozni, és sosem tervez műszaki terméket, a tanár pedig ma holnap egy bankban találja magát valamelyik ügyfélablaknál.

Másfelől viszont még a szociológusok sem figyeltek fel arra a jelenségre, hogy a civil világban valamiképp pótlódhat az életre szóló elköteleződés, a küldetés. Itt szerezhető meg az a hivatástudat, ami esetleg a munka világában elveszett. Valamiképp kiegyensúlyozódnak körülöttünk a dolgok, és a következő generációk legalább ugyan olyan lehetőségekkel rendelkeznek, mint a korábbiak.

Régi gondolatom, hogy mindez annak tudható be, hogy a társadalmi feltételek a technológiai fejlődéstől kezdve a politikai rendszerekig állandóan változnak ugyan, de végül mindig igazodniuk kell az emberi természethez.